

عنوان طرح:

تعیین ویژگی‌ها و دلایل سلب امتیاز، وضعیت استنادی و کیفیت روش‌شناسی در مطالعات مرور نظام‌مند/ متاآنالیز سلب امتیاز شده

نام و نام خانوادگی مجری: آزیتا شهرکی محمدی

پست الکترونیک (مجری): Azita.shahraki.m@gmail.com

کد طرح در سامانه سمات: ۱۰۶۹۴

عنوان مقاله مستخرج از طرح:

Investigate the relationship between the retraction reasons and the quality of methodology in non-Cochrane retracted systematic reviews: a systematic review

مشخصات مجله:

Systematic Reviews (2024) 13:24

<https://doi.org/10.1186/s13643-023-02439-3>

بهار ۱۴۰۳

مقالات سلب اعتبار شده (Retracted paper)
کمیته اخلاق انتشار (COPE)، سلب اعتبار یا پس گرفتن مقالات را به عنوان فرآیندی برای تصحیح مطالعات علمی و اطلاع‌رسانی به خوانندگان که برخی از انتشارات ممکن است حاوی داده‌های ناقص یا اشتباه باشد، تعریف می‌کند. در دستورالعمل این کمیته، اشتباهات صادقانه، سرقت ادبی^۱، مسائل نویسنده^۲، همپوشانی^۳ و انتشارات تکراری^۴ به عنوان دلایل سلب امتیاز مقالات بعد از انتشار ذکر شده است.

مطالعات مرور نظام‌مند/ متاآنالیز

مرور نظام‌مند پژوهشی علمی است که بر پرسشی خاص تمرکز داشته و از روش‌های علمی صریح و از پیش تعیین شده برای شناسایی، انتخاب، ارزیابی و خلاصه کردن یافته‌های مطالعات مشابه اما مجزا استفاده می‌کند. این در حالیست که متاآنالیز یک روش آماری با هدف گردآوری نتایج فردی از مطالعات اولیه همگن به صورت کمی است. برای انجام متاآنالیز همواره مرور نظام‌مند الزامی است اما هر مرور نظام‌مندی به متاآنالیز نمی‌انجامد. مرورهای سیستماتیک به طور گسترده در بسیاری از زمینه‌های پزشکی، به ویژه در زمینه‌های مبتنی بر شواهد استفاده می‌شوند و در بالاترین سطح هرم مطالعات برای تصمیم‌گیری مبتنی بر شواهد قرار دارند. بنابراین مرور نظام‌مند به کل فرایند جمع‌آوری، بررسی و ارائه تمام شواهد موجود اشاره دارد، در حالی که متاآنالیز به تکنیک آماری مربوط به استخراج و ترکیب داده‌ها برای تولید یک نتیجه خلاصه اشاره دارد.

در نتیجه مرورهای سیستماتیک و متاآنالیز داده‌ها را برای پیشبرد تحقیقات آینده و عملکرد مبتنی بر شواهد خلاصه و ترکیب می‌کند و از آنها به عنوان مهم‌ترین شواهد برای ایجاد دستورالعمل‌های بالینی استفاده می‌شود.

¹ . Honest errors

² . Plagiarism

³ . Author issue

⁴ . Overlapping

⁵ . Duplicate publications

مقدمه و اهمیت موضوع

شواهد نشان می دهد که تعداد مقالات پس گرفته شده در حوزه علوم پزشکی، در دهه های اخیر رو به افزایش است. دلایلی چون خطاهای روش شناسی، سرقت ادبی، سوء رفتار علمی یا اشتباهاتی که اعتبار علمی نتایج منتشر شده را کاهش می دهد، منجر به لغو رسمی انتشارات شده و به عنوان پس گرفتن شناخته می شوند.

Cope در سال ۲۰۱۰ شرایطی را برای سلب امتیاز مقالات و ارائه بیانیه سلب امتیاز ارائه داد. توجه ویژه مجلات به این دستورالعملها می تواند از جمله دلایل افزایش تعداد مقالات سلب امتیاز شده در سالهای اخیر باشد. از آنجائیکه بیشتر مقالات توسط ژورنالهای معتبر سلب امتیاز شدند می توان نتیجه گرفت این ژورنالها، اشتباهات و خطاهای علمی را بهتر شناسایی می کنند و از سوی دیگر، چاپ مقاله در مجلات معتبر منجر به ارتقای جایگاه تخصصی و علمی پژوهشگران می شود؛ بنابراین احتمال تقلب و تخلف در این مجلات بیشتر است.

در مطالعات مرور نظام مند و متا آنالیز داده ها را برای پیشبرد تحقیقات آینده و پزشکی مبتنی بر شواهد خلاصه و ترکیب می کنند و از آنها برای تهیه دستورالعمل های بالینی به طور گسترده استفاده می شود. عدم استفاده از یک دستورالعمل استاندارد نظیر آمستار^۱ برای گزارش مطالعات مرور نظام مند و متا آنالیز منجر به نتایج نامطمئن و در نهایت راهنمایی نادرست در عملکرد مبتنی بر شواهد می شود. استفاده از این ابزار استاندارد برای طراحی و اجرا مطالعات مرور نظام مند منجر به ارتقا کیفیت روش شناسی و کاهش خطاهای علمی و در نتیجه عدم بازپس گیری مقالات می شود.

پیام های پژوهش

- طبق نتایج طرح انجام شده در دانشگاه علوم پزشکی زاهدان حدود نیمی از مقالات در ۴ سال اخیر و ۷۴ مقاله فقط در سال ۲۰۲۳ ریتراکت شدند.
- بیشتر از ۸۶ درصد مقالات مرور نظام مند سلب امتیاز شده در مجلاتی با ضریب تاثیر ۲ و بالاتر منتشر شده بودند.
- وابستگی سازمانی ۷۳ درصد مقالات مربوط به کشور چین بود و ۲ درصد مقالات مربوط به کشور ایران بود و درخواست کننده ریتراکت یک سوم مقالات سردبیر و ناشر بودند.
- بیشترین دلایل ریتراکت به ترتیب مربوط به فرآیند داوری جعلی، داده های غیرمعتبر و سرقت ادبی بودند به طوری که در سال ۲۰۲۳ نزدیک به ۸۰ درصد مقالات به دلیل فرآیند داوری جعلی سلب امتیاز شدند.
- نتایج نشان داد بین کیفیت روش شناسی مطالعات مرور نظام مند سلب امتیاز شده با دلایل سلب امتیاز این مقالات ارتباط وجود دارد و بیشتر از ۷۰ درصد مقالات کیفیت روش شناسی خیلی پایین داشتند و حدود نیمی از این مقالات به دلایل خطاهای علمی سلب امتیاز شدند.

توصیه های پژوهش

۱. انتخاب روش شناسی پژوهش مناسب
۲. انتخاب کلیدواژه های مناسب
۳. انتخاب راهبرد جستجوی جامع و مناسب
۴. مشاوره با کتابداران پزشکی در انتخاب روش، کلیدواژه ها و راهبرد جستجوی مناسب
۵. کمک گرفتن از متخصصان آماری برای انجام تحلیل های آماری
۶. حذف بخش داور پیشنهادی در مجلات برای فرآیند داوری همتا جهت جلوگیری از بررسی های جعلی یا تقلبی همتا.

راه های ارتباطی با واحد ترجمان دانشگاه علوم پزشکی زاهدان:
آدرس: بلوار خلیج فارس - میدان دکتر حسینی - پردیس دانشگاه علوم پزشکی - ساختمان ستاد مرکزی - طبقه دوم.

شماره تماس: ۰۵۴۳۳۳۷۲۱۱۵

تارنمای واحد ترجمان دانش:

<https://kte.zaums.ac.ir/>

پست الکترونیک واحد ترجمان دانش: tarjoman.danesh@zaums.ac.ir